

Antwoord van Gedeputeerde Staten op vragen van

T. Beeloo (Volt)
(d.d. 9 februari 2026)

Nummer
4346

Onderwerp
Noodzakelijke voorziening verdwijnen uit dorpen en buurten

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

Onlangs meldde de NOS dat in de afgelopen vijf jaar in ongeveer de helft van alle buurten en dorpen in Nederland de bereikbaarheid en aanwezigheid van noodzakelijke voorzieningen is verslechterd. In één op de vijf buurten en dorpen zijn voorzieningen zelfs daadwerkelijk verdwenen ⁽¹⁾. Uit een analyse van Omroep West, op basis van CBS-data, blijkt dat deze ontwikkeling ook in Zuid-Holland zichtbaar is. In Zuid-Holland gaat het om 50,4% van de buurten en dorpen waar voorzieningen zijn verslechterd en om ongeveer een kwart waar voorzieningen zijn verdwenen. Dat laatste percentage ligt boven het landelijk gemiddelde. In de interviews uit het artikel geven inwoners tevens aan dat de auto steeds vaker noodzakelijk is om toegang te krijgen tot basisvoorzieningen ⁽²⁾.

De provincie Zuid-Holland hanteert brede welvaart als sturend principe in haar ruimtelijk beleid. In de recent verschenen Brede Welvaartfoto, waarin de stand van zaken van diverse brede welvaart indicatoren wordt geschetst, komt naar voren dat Zuid-Holland op meerdere onderdelen relatief laag scoort en dat er aanzienlijke verschillen bestaan tussen regio's en groepen binnen de provincie ⁽³⁾. Tegen deze achtergrond roept de afname van voorzieningen in buurten en dorpen vragen op over leefbaarheid, bereikbaarheid, kansengelijkheid en de ruimtelijke keuzes van de provincie.

Verantwoording van Omroep West onderzoek waarop vraagsteller zich baseert

Het grondgebied van Nederland is opgedeeld in 14.574 'buurten'. Het CBS houdt van deze buurten bij wat de afstand is tot zo'n dertig voorzieningen. Voor onze analyse beperken we ons tot de negen meest gebruikte voorzieningen die het belangrijkst zijn voor de dagelijkse leefbaarheid in een woonomgeving. Dat zijn de supermarkt, overige levensmiddelen, de basisschool, het kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, de bibliotheek, de huisarts, een cafetaria en een café. Buiten beschouwing laten we categorieën als ziekenhuis, hotel, restaurant, treinstation, voortgezet onderwijs, bioscoop, museum en poppodium. Van 10.517 buurten zijn data van zowel 2019 als 2024 beschikbaar. De resterende buurten vallen af omdat tussentijds hun grenzen of coderingen zijn veranderd. We hanteren een ondergrens van 250 bewoners per buurt én er moet sprake zijn van flink wat huizen bij elkaar. Daarmee vallen buurten af met namen als 'Verspreide huizen Zorgvlied' en 'Buitengebied Nieuwvliet'. Ook vakantieparken, die soms als buurt worden aangeduid, tellen niet mee.

⁽¹⁾ [Van café tot huisarts: dorpen in hele land zien voorzieningen verdwijnen - NOS](#)

⁽²⁾ [Cafés en supermarkten verdwijnen uit dorpen: 'Je hebt hier niks' - Omroep West](#)

⁽³⁾ [Brede welvaart Foto Zuid-Holland 2025](#)

1. In hoeverre herkent het college de conclusies uit de berichtgeving van de NOS en de analyse van Omroep West voor Zuid-Holland?

Antwoord

Het college herkent de conclusies uit de berichtgeving van de NOS en de analyse van Omroep West. Uit ons onderzoek [Vitaliteit en leefbaarheid van kernen in Zuid-Holland](#) (december 2024), als actualisatie van het onderzoek uit 2018, blijkt dat het voorzieningenpeil in Zuid-Hollandse kernen tot 10.000 inwoners in de periode 2018–2024 licht is afgenomen. Dit komt overeen met de landelijke bevindingen. Deze afname doet zich ook voor in kernen waar het aantal inwoners is gegroeid. Mogelijke oorzaken hiervan zijn schaalvergroting, digitalisering, een groeiende populariteit van online bestel- en bezorgdiensten, een toenemende (auto)mobiliteit en huishoudensverdunning (Christiaanse¹).

2. Hoe beoordeelt het college de huidige stand van zaken rondom de bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen?

Antwoord

In het bovengenoemd onderzoek is onderscheid gemaakt tussen ‘lokale’ voorzieningen (zoals supermarkten, huisartsen en basisscholen) en ‘bovenlokale’ voorzieningen (zoals ziekenhuizen, theaters en hoger onderwijs). Daarbij zijn de voorzieningen zo gekozen dat een divers beeld van het voorzieningenaanbod ontstaat en ook dat er zo min mogelijk ‘correlatie’ bestaat tussen de verschillende voorzieningensoorten. Verder zijn hierin ook het aantal arbeidsplaatsen en de leeftijdsopbouw per kern in beeld gebracht. Tot slot is niet alleen naar de aanwezigheid van voorzieningen gekeken, maar ook naar de bereikbaarheid ervan, zogenoemde *verbonden vitaliteit*. Omdat de bereikbaarheid in Zuid-Holland over het algemeen goed is en reisafstanden klein zijn, maken inwoners veel gebruik van voorzieningen in nabijgelegen kernen.

Uit het onderzoek blijkt dat:

- De verbonden vitaliteit in Zuid-Holland in vergelijking tot het landelijk en Europees perspectief sterk is, maar er bestaan verschillen: geografisch en per vervoersmiddel.
- De verbonden vitaliteit van kernen rondom de grote steden is goed. De eilanden en waarden (zuiden en oosten van Zuid-Holland) hebben een wat mindere verbonden vitaliteit.
- De bereikbaarheid per auto en fiets is vaak goed, maar voor het openbaar vervoer is dit afhankelijk van de ligging van de kern: de bereikbaarheid met het OV is beter dichtbij de (grote) steden.
- De verbonden vitaliteit in Zuid-Holland laat door de tijd een stabiel beeld zien en is niet afgenomen.

3. Kan het college aangeven hoe de bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen wordt gemonitord en hoe dit structureel wordt meegenomen in provinciale beleidsafwegingen?

Antwoord

De bereikbaarheid en beschikbaarheid van voorzieningen worden op meerdere manieren gemonitord. In het onderzoek *Vitaliteit en leefbaarheid van kernen in Zuid-Holland* is in 2018 en 2024 de aanwezigheid en bereikbaarheid van voorzieningen en arbeidsplaatsen in de kernen onderzocht, waardoor wij op dit moment over een actueel beeld beschikken. Daarnaast bestaat het landelijke kader [Kabinetstandpunt Bereikbaarheid op Peil](#). Hiervoor gebruikt het Rijk een set van acht voorzieningen (o.a. supermarkt, huisarts, ziekenhuis, scholen en arbeidsplaatsen), die op hoofdlijnen vergelijkbaar is met het onderzoek dat in opdracht van de provincie is uitgevoerd, maar afwijkt van het onderzoek van de omroepen dat veel beperkter van opzet is (zie overzichtstabel met voorzieningen per onderzoek op de volgende pagina).

¹ Christiaanse, S. (2024). Loss of rural facilities. Rijksuniversiteit Groningen

Het landelijke kader wordt in 2026 regionaal uitgewerkt, ook in Zuid-Holland, zoals is afgesproken in de BO-MIRT brief van januari 2026. Deze regionale uitwerking zal een nog scherper en meer actueel beeld geven van de nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen.

De uitkomsten van deze onderzoeken zijn betrokken bij provinciale beleidsvorming, onder andere op het gebied van ruimte bij de Herziening Omgevingsbeleid 2025.

Vitaliteit en leefbaarheid kernen (PZH)	Bereikbaarheid op peil (Rijk)	Onderzoek en analyse (NOS en Omroep West)
Supermarkt	Supermarkt	<i>Supermarkt</i>
Huisarts	Huisarts	<i>Huisarts</i>
Basisschool (lokaal)	Basisschool	<i>Basisschool</i>
Ziekenhuis	Ziekenhuis	-
Middelbare school	Middelbare school	-
MBO	MBO	-
HBO/WO	HBO/WO	-
Werkgelegenheid/aantal arbeidsplaatsen	Werkgelegenheid/aantal arbeidsplaatsen	-
Winkels voor dagelijkse levensmiddelen, warenhuis, bibliotheek, bioscoop, café, theater, zwembad, treinstation, OV-haltes, snelwegoprit	-	<i>Winkels overige levensmiddelen, kinderdagverblijf buitenschoolse opvang cafetaria, café</i>

4. In welke regio's binnen Zuid-Holland is de afname van voorzieningen het sterkst zichtbaar, en welke verklaringen ziet het college hiervoor?

Antwoord

Uit het onderzoek Vitaliteit en leefbaarheid van kernen in Zuid-Holland blijkt dat het voorzieningenpeil in de periode 2018–2024 licht is afgenomen. Deze afname doet zich in de hele provincie voor; duidelijke regionale patronen zijn daarbij niet zichtbaar. Op het niveau van individuele kernen zijn er wel verschillen.

Een afname van voorzieningen is het sterkst merkbaar in kleine kernen. In grote kernen en steden is meer draagvlak voor voorzieningen en zijn vaak meerdere aanbieders aanwezig, waardoor het wegvallen van één voorziening minder invloed heeft op het totale voorzieningenpeil. In kleine kernen - met name onder de 2.000 inwoners - is vaak nog maar één voorziening van een bepaalde soort aanwezig of ontbreekt een voorziening geheel. In de kleinste kernen zijn behalve een bushalte soms geen andere voorzieningen aanwezig; inwoners maken hier gebruik van voorzieningen in nabijgelegen kernen. Doordat een bepaalde voorzieningensoort in een nabijgelegen kern vaak wel aanwezig is, staat de bereikbaarheid hiervan niet direct onder druk. Maar dat is niet overal het geval; kleine kernen aan de randen van de provincie zijn in dat opzicht kwetsbaarder. Ze liggen verder af van grote kernen met meerdere voorzieningen en profiteren minder van de nabijheid van de stedelijke as Leiden–Den Haag–Rotterdam–Dordrecht. Met name kernen aan de zuid- en oostrand van de provincie, op de eilanden en in de waarden, ervaren eerder een toename in afstand tot voorzieningen wanneer een voorziening lokaal verdwijnt.

5. Welke rol ziet het college voor de provincie in het tegengaan of afremmen van het verdwijnen van voorzieningen, en welke concrete maatregelen neemt of overweegt het college daarbij?

Antwoord

De provincie vindt het belangrijk dat voorzieningen voor alle inwoners bereikbaar blijven, maar de gemeenten zijn hiervoor primair verantwoordelijk. Voor de provincie zien we vooral een ondersteunende rol, onder andere door te informeren, stimuleren en door richting te geven.

Met de voorgenomen nieuwe beleidskeuze 'Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling' zet de provincie in op de nabijheid en de bereikbaarheid van werk en maatschappelijke voorzieningen, zoals eerstelijnszorg, onderwijs, cultuur, sport en recreatie. De provincie sluit hierbij aan bij planologische concepten zoals de gezonde stad, de 15-minuten stad en 30-minuten regio. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wijst de provincie op het belang van nabijheid en worden referentiewaarden voor voorzieningen beschikbaar gesteld, die initiatiefnemers bij hun planvorming moeten betrekken. Zo wordt de beschikbare ruimte voor voorzieningen vroegtijdig en op eenduidige wijze in beeld gebracht. Ook kunnen referentiewaarden mede uitgangspunt zijn voor gemeentelijk beleid over voorzieningen. In bestaande steden en dorpen stuurt de provincie op meervoudig ruimtegebruik, functiemenging, nabijheid van werk en maatschappelijke voorzieningen en op voldoende ruimte voor groen en bewegen.

Ook zet de provincie in op een hiërarchie van complementaire knooppunten en centra met een goede onderlinge bereikbaarheid, waarbij centrumfuncties, zoals bioscopen, theaters, musea, detailhandel en horeca, in de centra worden geacommodeerd en niet in de periferie. De aard en omvang van voorzieningen moet aansluiten bij die van de locatie. Verder vindt de provincie het belangrijk dat ontwikkelingen rekening houden met veranderingen en daarop anticiperen. In het bijzonder is aandacht nodig voor de vitale infrastructuur, zodat iedereen toegang houdt tot basisvoorzieningen zoals elektriciteit, schoon drinkwater, internet en medische zorg.

6. Op welke wijze biedt de onlangs gepresenteerde Brede Welvaartsagenda aanknopingspunten of oplossingen voor de problematiek van verdwijnende voorzieningen in buurten en dorpen?

Antwoord

De Agenda brede welvaart biedt een denk- en doekader om te komen tot integrale afwegingen. Dat gebeurt door met oog voor de economische, sociale en ecologische effecten te werken met een vaste set brede-welvaartthema's die gezamenlijk bepalen hoe het met Zuid-Hollanders gaat, zoals bereikbaarheid, sociale samenhang, gezondheid en welbevinden. De nabijheid van voorzieningen raakt direct aan meerdere van deze thema's. Door expliciet oog te hebben voor specifieke groepen en gebieden waar de gevolgen van keuzes neerslaan – positief én negatief – wordt zichtbaar waar het verdwijnen van voorzieningen extra impact heeft op leefbaarheid en kansen. Met instrumenten zoals de Brede Welvaartscan kunnen deze effecten bij concrete ruimtelijke en beleidskeuzes systematisch in beeld worden gebracht en meegewogen in besluitvorming. Brede welvaart heeft ook een plek binnen de beleidskeuze Toekomstbestendige Ruimtelijke Ontwikkeling. Dat betekent dat de principes van brede welvaart worden meegenomen bij ruimtelijke keuzes en ontwikkelingen, zodat naast economische aspecten ook leefbaarheid, bereikbaarheid, gezondheid en sociale samenhang worden meegewogen – hier en nu, maar ook met oog voor effecten elders en voor toekomstige generaties. De verdere uitwerking hiervan krijgt de komende jaren concreet vorm. In de [Foto](#) is een beeld geschetst hoe het ervoor staat met de brede welvaart in Zuid-Holland. De Agenda brede welvaart onderschrijft dat nabijheid van voorzieningen zeer relevant is voor de brede welvaart van Zuid-Hollanders en het wegvallen daarvan daarom directe gevolgen heeft voor hun kwaliteit van leven. De Foto en Agenda brede welvaart kunnen helpen om in beeld te brengen wat de relevante aspecten zijn die daarbij spelen; betaalbaarheid, nabijheid voorzieningen, sociale cohesie. In het bijzonder is in dit vraagstuk relevant welke groepen het verdwijnen van voorzieningen het meest raakt, bijvoorbeeld ouderen of inwoners die geen beschikking hebben over een auto. De foto kan daarbij een signaleringsfunctie hebben.

7. In hoeverre acht het college het wenselijk dat inwoners in toenemende mate afhankelijk zijn van de auto om basisvoorzieningen te bereiken, en hoe verhoudt dit zich tot provinciale doelen op het gebied van duurzaamheid en mobiliteit?

Antwoord

Het is wat ons betreft niet wenselijk dat inwoners in toenemende mate afhankelijk zijn van de auto om basisvoorzieningen te kunnen bereiken. Met name voor groepen die minder mobiel zijn of niet over een auto beschikken leidt dit tot een verminderde bereikbaarheid.

De provincie voert hier gericht beleid op, onder meer door in hoogwaardig openbaar vervoer te investeren en door toepassing van het STOMP-principe (Stappen > Trappen > Openbaar vervoer > Mobility-as-a-service (deelmobiliteit) > Privéauto). Dit houdt in dat lopen, fietsen en OV meer prioriteit krijgen waardoor de autoafhankelijkheid en de druk op autowegen vermindert. Naast voldoende ruimte voor lopen en fietsen is het hierbij van belang dat wonen en werken zoveel mogelijk plaatsvinden nabij hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) en dat de hoogste dichtheden en nabijheid van voorzieningen juist daar worden gerealiseerd, zodat ze beter bereikbaar worden en meer mensen er gebruik van kunnen maken. Ook is het op dit soort goed verbonden locaties mogelijk om met lagere parkeernormen te werken en meer ruimte voor een beweegvriendelijke leefomgeving te creëren. Verder is het belangrijk om hierbij ook flankerende maatregelen te treffen en vooraf helder over het mobiliteitsconcept te communiceren.

8. Overweegt het college een andere blik op bereikbaarheid te hanteren waarbij de autobereikbaarheid een minder centrale rol krijgt en de focus op nabijheid en STOMP-principe consequent worden toegepast?

Antwoord

In de herziening van het omgevingsbeleid wordt het STOMP-principe meer benadrukt. De provincie gaat uit van het STOMP-principe, waarbij ze de manieren van verplaatsen zoveel mogelijk ondersteunt in de volgorde: Stappen (lopen), Trappen (fietsen), Openbaar vervoer, (deel)mobiliteit en tot slot de privéauto. Zo maakt zij duurzame en ruimte-efficiënte verplaatsingen vanzelfsprekend. Uiteindelijk kiest iedereen zelf hoe hij of zij reist. Daarom blijft het belangrijk dat ook de auto een goede en vlotte optie is, zeker in landelijk gebied.

9. In hoeverre dragen huidige woningbouw- en verdichtingsopgaven bij aan het behoud dan wel verlies van voorzieningen?

Antwoord

Woningbouw draagt weinig bij aan het behoud van voorzieningen, andere trends zijn van grotere invloed (zie antwoord op vraag 5). Deze trends stoppen niet bij bevolkingsgroei/nieuwbouw, waardoor het voorzieningenpeil ook in de toekomst onder druk blijft staan.

Door stedelijke verdichting worden voorzieningen beter bereikbaar met andere vervoersmodaliteiten dan de auto, zoals ter voet of met de fiets. Dat vinden we zeer wenselijk. Ook het draagvlak verbetert hierdoor (tijdelijk), maar dit effect is naar verwachting gering; andere al genoemde trends zijn sterker waardoor het voorzieningenpeil en de vraag naar specifieke voorzieningen ook in verdichte gebieden blijft veranderen.

10. Is het college bereid om bij toekomstige ruimtelijke keuzes explicieter te sturen op een evenwichtige spreiding van voorzieningen over de provincie, en zo ja, hoe krijgt dit vorm in het ruimtelijk beleid?

Antwoord

Voor de rolneming en beleidsaanpassingen in het kader van de Herziening 2025, zie het antwoord op vraag 5. Onderdeel hiervan zijn de referentiewaarden die gemeenten moeten betrekken bij nieuwbouwplannen. Hierbij bestaat een motiveringsplicht, wat betekent dat gemeenten ook gemotiveerd

van de opgestelde referentiewaarden mogen afwijken. Dit heeft betrekking op nieuwe plannen en nieuwe voorzieningen, niet om het bestaande voorzieningenpeil.

11. Hoe werkt de provincie samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties om leefbaarheid en voorzieningen in dorpen en buurten te behouden?

Antwoord

Wij zien een rol voor de provincie waarbij gemeenten geïnformeerd worden over en gestimuleerd bij het op peil houden van het voorzieningenbestand. Hierbij monitoren we de vitaliteit en leefbaarheid van kernen zoals in de onderzoeken uit 2018 en 2024, zodat we knelpunten op tijd signaleren. Ook kan de monitor leefomgeving hierbij hulp bieden.

Gemeenten wordt gevraagd in een vroeg stadium contact op te nemen met onze regioaccounts en planadviseurs Ruimte en Wonen, zodat zij kunnen meedenken over hoe een plan goed ingevuld kan worden. De opname van referentiewaarden biedt voor de provincie een middel om gemeenten hierover na te laten denken en er in een vroeg stadium het gesprek over te voeren.

Den Haag, 3 maart 2026

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

plv. voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

M.E. van Leeuwen